

Όταν κάποιος δηλώνει ανοιχτά ότι «Ολοκαύτωμα δεν υπήρξε ποτέ» ή, πολύ περισσότερο, όταν εισβάλλει ένοπλος σε μία συναγωγή, όπως έγινε στη γερμανική πόλη Χάλε τον Οκτώβριο του 2019, είναι εύκολο να στηλιτεύσεις το αντισιμιτικό μίσος. Τί γίνεται όμως όταν η Σοά, το Ολοκαύτωμα, η εξόντωση έξι εκατομμυρίων Εβραίων στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, δεν απορρίπτεται πλήρως, αλλά απλώς υποβαθμίζεται ή ετυτελίζεται; Πρόκειται για μία μορφή αντισιμιτισμού, που διαδίδεται όλο και περισσότερο τον τελευταίο καιρό.

Ένας από τους επιφανέστερους εκπροσώπους αυτής της «υποβάθμισης» είναι ο Ρότζερ Χάλαμ, ιδρυτής του κινήματος Extinction Rebellion, ο οποίος σε συνέντευξή του στην εφημερίδα Die Zeit, τον περασμένο Νοέμβριο, αποκάλυψε το Ολοκαύτωμα «ένα ακόμη από τα περιττώματα στην ιστορία της ανθρωπότητας», για να προσθέσει ότι γενοκτονίες συνέβαιναν κάθε τόσο.

Υπάρχουν όμως και άλλες μορφές αμφισβήτησης της ιστορικής μνήμης.

Άλλοι ισχυρίζονται ότι κάπου έφταιγαν και οι ίδιοι οι Εβραίοι, άλλοι αμφισβητούν τα στοιχεία για τον αριθμό των θυμάτων, κάποιοι συγκαλύπτουν την ευθύνη της ναζιστικής Γερμανίας στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση του Ολοκαυτώματος.

Ο δύσκολος αγώνας κατά του αρνητών

Σήμερα εορτάζει τα 70 χρόνια του το Κεντρικό Εβραϊκό Συμβούλιο της Γερμανίας. Παράλληλα, η Γερμανία αναλαμβάνει για το 2020 την προεδρία του οργανισμού International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), ο οποίος εδώ και 20 χρόνια προσπαθεί να διατηρήσει την ιστορική μνήμη και να αντισταθεί οργανωμένο αντίλογο στην άρνηση του Ολοκαυτώματος.

Θέλοντας να αξιοποιήσει αυτή τη συγκυρία, η Γερμανία έχει ήδη συγκαλέσει διεθνή ομάδα επιστημόνων, με στόχο να εντοπίσει και να καταπολεμήσει τα ιστορικά ψεύδη και την παραποίηση της αλήθειας στο διαδίκτυο – και όχι μόνο. «Για τον σκοπό αυτό είναι απαραίτητη η διεθνής συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων», επισημαίνει η Μιχαέλα Κίχλερ, που ασκεί την προεδρία της IHRA για το 2020.

Η ίδια η Γερμανία, χώρα από την οποία προήλθαν οι δράστες του Ολοκαυτώματος, χρειάστηκε πολλές δεκαετίες για να επεξεργαστεί και να αντιμετωπίσει τα ιστορικά γεγονότα. Στην πραγματικότητα αυτή η προσπάθεια άρχισε μόλις στη δεκαετία του '80, με αφορμή την αμερικανική τηλεοπτική σειρά Holocaust, η οποία εξιστορούσε τα πάθη μίας εβραϊκής οικογένειας.

Εκείνη την εποχή, η ανάμνηση της Σοά άρχισε να σημαδεύει τη συλλογική μνήμη των Γερμανών. Σε αυτή τη μνήμη ανήκει και η επίγνωση ότι το Ολοκαύτωμα ήταν «άνευ προηγούμενου», ήταν μία «τομή στην ιστορία των ανθρωπότητας». Δεν είχε ξαναεμφανιστεί μία τέτοια «βιομηχανία θανάτου».

Όπως λέει ο Γιαν Γκέρμερ, επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Σίμον Ντούμπνοφ για την εβραϊκή ιστορία και τον πολιτισμό, για τους δράστες «η καταστροφική μανία είχε υπερσχύσει ακόμη και απέναντι στο ένστικτο επιβίωσης».

Ακόμη και την εποχή που έλειπαν συρμοί για την απαραίτητη τροφοδοσία στο μέτωπο του πολέμου, τα τρένα συνέχιζαν να καταφθάνουν στο Άουσβιτς. Για τα θύματα ήταν μία απολύτως αδιέξοδη κατάσταση. «Είτε εξεγείρονταν, είτε πειθαρχούσαν, διάλεγαν απλώς μία διαφορετική μορφή θανάτου», λέει ο Γιαν Γκέρμερ.

Εβραϊκά αστέρια στις διαδηλώσεις για την ...πανδημία

Αυτή η «τομή στην ιστορία της ανθρωπότητας» φαίνεται ότι συχνά τίθεται υπό αμφισβήτηση, για παράδειγμα στις διαδηλώσεις κατά των περιοριστικών μέτρων που επιβλήθηκαν στη διάρκεια της πανδημίας.

Τον Μάιο και τον Ιούνιο, όταν άρχισαν να βγαίνουν στους δρόμους οι επικριτές των μέτρων, δεν έλειπαν οι διαδηλωτές που φορούσαν μπλουζάκι με ζωγραφισμένο ένα αστέρι, όπως εκείνο που είχαν υποχρεωθεί να φορούν οι Εβραίοι στη διάρκεια του ναζιστικού καθεστώτος, μόνο που από κάτω δεν έγραφαν «Εβραίος», αλλά «μη εμβολιασμένος». Ήταν μία προκαταβολική διαμαρτυρία για τον υποχρεωτικό εμβολιασμό κατά του κορωνοϊού, που προφανώς θα επιβληθεί μόλις εμφανιστεί ένα αποτελεσματικό εμβόλιο.

Στο Μόναχο η δημοτική αρχή αποφάσισε να απαγορεύσει αυτή τη μορφή διαμαρτυρίας. «Πρόκειται για μία δραστική υποβάθμιση του Ολοκαυτώματος, που υποδεικνύει έλλειψη σεβασμού και πληγώνει τους επιζώντες της Σοά, τους απογόνους

τους και τις οικογένειες των θυμάτων», τονίζει ο Φέλιξ Κλάιν, εντεταλμένος της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης για τον αντισημιτισμό, στην Deutsche Welle.

Για την επικεφαλής της IHRA Μιχαέλα Κίχλερ «δεν επιτρέπεται να συμβαίνει κάτι τέτοιο, πρόκειται για χλευασμό στον πόνο των επιζώντων, οι οποίοι βρίσκονται ακόμη ανάμεσά μας.»

Διαμάχες για μεταποικιακές θεωρίες

Λιγότερο συμπαγείς είναι οι αντιδράσεις, όταν η υποβάθμιση του Ολοκαυτώματος δεν είναι τόσο ευδιάκριτη. Τι γίνεται με τις επίμαχες μεταποικιακές θεωρίες (postcolonialism); Για παράδειγμα ο Ακίλε Μπέμπε, πολιτικός επιστήμων και φιλόσοφος από το Καμερούν, θεωρεί ότι η κατοχή παλαιστινιακών εδαφών από τους Ισραηλινούς είναι χειρότερη από το apartheid της Νότιας Αφρικής και κατηγορεί το Ισραήλ ότι εφαρμόζει μία «φανατισμένη πολιτική καταστροφής» που καταλήγει σε «εθνοκάθαρση».

Σε άλλο κείμενό του ο Μπέμπε υποστηρίζει ότι το Ισραήλ «καταλαμβάνει τη θέση των δολοφόνων». Οι επικριτές κατηγορούν τους θεωρητικούς της μεταποικιοκρατίας ότι, από τη στιγμή που αντιλαμβάνονται τον αντισημιτισμό ως υποκατηγορία του ρατσισμού, δεν έχουν επαρκή αντίληψη για τις ιδιαιτερότητές του. Πάντως ο ίδιος ο Μπέμπε αντικρούει τις κατηγορίες περί υποβάθμισης του Ολοκαυτώματος, ενώ οι οπαδοί του κάνουν λόγο για ένα «γενικευμένο κλίμα καχυποψίας».

Πού αρχίζει λοιπόν η υποβάθμιση του Ολοκαυτώματος; Ή μήπως όλα αυτά είναι προφάσεις για να περιοριστεί η ελευθερία της έκφρασης; Πόση σύγκριση αντέχει ένα ανεπανάληπτο έγκλημα; Σε αυτό το τελευταίο οι απόψεις φαίνεται να συμπίπτουν. Η Αλέιντα Άσμαν, φιλόλογος και θεωρητικός των σπουδών μνήμης, η οποία υπερασμύεται της σκέψης του Ακίλε Μπέμπε, επισημαίνει στην Deutsche Welle ότι όλοι μας χρειαζόμαστε τη σύγκριση, ώστε να μπορούμε να αξιολογούμε γεγονότα. Αν όμως θεωρήσουμε δεδομένο, επισημαίνει, ότι κάθε σύγκριση αποτελεί υποβάθμιση, τότε «υψώνουμε μία δαμόκλειο σπάθη λογοκρισίας, η οποία περιορίζει την ελευθερία της σκέψης και καθιστά την ανάλυση αυτού του εγκλήματος κενή περιεχομένου».

Με αυτό συμφωνεί εν μέρει ο Φέλιξ Κλάιν, εντεταλμένος της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης για τον αντισημιτισμό, ο οποίος πάντως έχει επικρίνει δημοσίως τη θεωρία του Μπέμπε. «Δεν θεωρώ υποβάθμιση του Ολοκαυτώματος να το αναφέρει κανείς σε συνάρτηση με άλλα εγκλήματα. Προάγουμε την ευαισθητοποίηση, όταν ανοίγουμε τη συζήτηση και για τις σημερινές γενοκτονίες...», εκτιμά ο ίδιος. Το πρόβλημα προκύπτει, λέει ο Γιαν Γκέρμπερ από το Ινστιτούτο Σίμον Ντούμπνοφ, όταν δεν περιοριζόμαστε στη σύγκριση, αλλά φτάνουμε στην εξομίωση. «Σε αυτή την περίπτωση αγνοούμε τις ειδικές συνθήκες του Ολοκαυτώματος, το οποίο γίνεται κι αυτό ένα έγκλημα ανάμεσα σε πολλά άλλα», λέει ο Γκέρμπερ στη Deutsche Welle.

Η διατήρηση της ιστορικής μνήμης

Ο Γιαν Γκέρμπερ πιστεύει ότι συρρικνώνεται η σημασία του Ολοκαυτώματος στην ιστορική συνείδηση των Γερμανών και θεωρεί ότι η αμφισβήτηση των θεωρητικών της μεταποικιοκρατίας αποτελεί μεγαλύτερη απειλή για την ιστορική μνήμη από την προπαγάνδα της Ακροδεξιάς.

Σε αυτό διαφωνεί πλήρως η Αλέιντα Άσμαν, η οποία επιμένει ότι η ανάμνηση του Ολοκαυτώματος βασίζεται σε στιβαρά θεσμικά θεμέλια, που καμία σύγκριση δεν μπορεί να ακυρώσει. Το χάσμα βαθιάει, καθώς κάποιοι κατηγορούν την ίδια την Αλέιντα Άσμαν ότι υποβαθμίζει το Ολοκαύτωμα, ενώ άλλοι ζητούν από τον Φέλιξ Κλάιν να παραιτηθεί. 75 χρόνια μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου φαίνεται να πλησιάζει η εποχή, στην οποία η ιστορική μνήμη θα πρέπει να διατηρηθεί χωρίς την πολύτιμη συνδρομή ανθρώπων που επέζησαν του Ολοκαυτώματος.

Η ομάδα εργασίας της IHRA θα αναζητήσει τους ενδεδειγμένους τρόπους για να αντιμετωπιστεί η υποβάθμιση του Ολοκαυτώματος. Στα τέλη του 2020 αναμένεται να καταθέσει σχετικές προτάσεις.

Λίζα Χένελ

Επιμέλεια: Γιάννης Παπαδημητρίου

ΠΗΓΗ: ιστοσελίδα www.in.gr, 19.7.2020